

Udviklingslandenes økonomi: De forløbne 25 år og de næste 10

Karsten Laursen

Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

SUMMARY: The article presents a survey of the economic history of the developing countries since 1950, a discussion of current issues and some prospects to 1985. On the average development over the past 25 years has been both unprecedented and unexpected. But progress has not been even, differences which existed already in 1950 have been accentuated, and the outlook for some of the poorest countries remains unfavourable. A brief analysis of some of the issues of the New International Economic Order suggests that the closing of income gaps is an unfeasible target, and that the gains from commodity agreements are likely to be quite small whereas those from more liberal trade regimes could be substantial.

I. Indledning

1. Siden begyndelsen af 1950'erne, da kolonitiden ebbede ud, har de fattige landes økonomiske udvikling haft verdens særlige bevågenhed. Internationale organisationer har med jævne mellemrum formuleret særlige mål for denne udvikling og for de rige landes bidrag til den, og næsten ethvert udviklingsland har nedfældet sine egne forhåbninger i en række planer.

Efter 25 år kan det være interessant at foretage et historisk tilbageblik, på denne baggrund at diskutere en række aktuelle problemer og endelig at se lidt på fremtidens perspektiver. Det ligger i sagens natur, at der med et så bredt sigte ikke bliver plads til mange detaljer. Derfor falder et forsøg på en egentlig analyse af udviklingen uden for artiklens rammer.

2. Ved udviklingslande skal jeg i denne sammenhæng forstå Asien bortset fra Japan, Afrika bortset fra Sydafrika, og Latinamerika. I øvrigt gælder den sædvanlige advarsel mod sammenligninger af indkomstdata mellem lande. F.eks. har efter valutakursen mere end 1 milliard mennesker en årsindkomst på \$ 140 eller mindre. Det kan ikke betyde, at disse mennesker kun forbruger, hvad der i USA kan købes for \$ 140; i så fald ville de ikke kunne overleve. Men det er ikke helt klart, hvad det ellers kan betyde.

Udviklingslandenes økonomi: De forløbne 25 år og de næste 10

Karsten Laursen

Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

SUMMARY: The article presents a survey of the economic history of the developing countries since 1950, a discussion of current issues and some prospects to 1985. On the average development over the past 25 years has been both unprecedented and unexpected. But progress has not been even, differences which existed already in 1950 have been accentuated, and the outlook for some of the poorest countries remains unfavourable. A brief analysis of some of the issues of the New International Economic Order suggests that the closing of income gaps is an unfeasible target, and that the gains from commodity agreements are likely to be quite small whereas those from more liberal trade regimes could be substantial.

I. Indledning

1. Siden begyndelsen af 1950'erne, da kolonitiden ebbede ud, har de fattige landes økonomiske udvikling haft verdens særlige bevågenhed. Internationale organisationer har med jævne mellemrum formuleret særlige mål for denne udvikling og for de rige landes bidrag til den, og næsten ethvert udviklingsland har nedfældet sine egne forhåbninger i en række planer.

Efter 25 år kan det være interessant at foretage et historisk tilbageblik, på denne baggrund at diskutere en række aktuelle problemer og endelig at se lidt på fremtidens perspektiver. Det ligger i sagens natur, at der med et så bredt sigte ikke bliver plads til mange detaljer. Derfor falder et forsøg på en egentlig analyse af udviklingen uden for artiklens rammer.

2. Ved udviklingslande skal jeg i denne sammenhæng forstå Asien bortset fra Japan, Afrika bortset fra Sydafrika, og Latinamerika. I øvrigt gælder den sædvanlige advarsel mod sammenligninger af indkomstdata mellem lande. F.eks. har efter valutakursen mere end 1 milliard mennesker en årsindkomst på \$ 140 eller mindre. Det kan ikke betyde, at disse mennesker kun forbruger, hvad der i USA kan købes for \$ 140; i så fald ville de ikke kunne overleve. Men det er ikke helt klart, hvad det ellers kan betyde.

TABEL 1: *Nationalprodukt pr. indbygger og dets vækst, 1950-1975, regional opdeling*

Region	Befolkning (millioner)	Nationalprodukt pr. indbygger (1974 US \$)		
		1950	1975	(gns. årlig vækst, % pr. år) 1950-1975
Sydasien	830	85	132	1,7
Afrika	384	170	308	2,4
Latinamerika	304	495	944	2,6
Østasien	312	130	341	3,9
Kina ^(a)	820	113	320	4,2
Mellemøsten	81	460	1660	5,2
Udviklingslande				
i alt	2732	160	375	3,4
excl. Kina	1912	187	400	3,0
Industrilande ^(b)	654	2378	5238	3,2

NOTER: (a) de talmæssige oplysninger for Kina er specielt usikre. (b) alle OECD-lande bortset fra Grækenland, Portugal, Spanien og Tyrkiet.

KILDER: World Bank (1977) og World Bank (1976).

II. Historie

3. Diskussionen om den økonomiske udviklings sigte har udvist store svingninger i løbet af de sidste 25 år.¹ Mest markant er måske den betydelige vægt på økonomisk udligning og social retfærdighed i 1950erne, på økonomisk vækst i 1960erne og på *basic needs* i 1970erne. Dette betyder naturligvis ikke, at man overhovedet ikke interesserede og interesserer sig for økonomisk vækst i 50erne og 70erne eller for udligning i 60erne, men det er næppe forkert at sige, at prioriteringen skiftede i disse årtier. Det er dog ikke muligt at eftervise særlig signifikante forskelle mellem de tre perioder, hverken i indkomstudvikling eller i forskellige sociale indikatorer.

4. For både udviklingslande og industrilande har *den økonomiske vækst* været væsentlig højere end for nogen tilsvarende periode før 1950.² Men der har været betydelige regionale forskelle. Således har fremgangen for ca. 1 milliard mennesker i Sydasien og Afrika kun været omkring \$ 2 om året, mens den for lige så mange mennesker i Østasien (med forbehold over for de kinesiske tal) har været på mere end det dobbelte.

1. For en mere udførlig fremstilling se Morawetz (1977). Dette afsnit trækker i nogen grad på hans analyse.

2. Vækstrater for en række udviklingslande for perioden 1870-1950 findes i Madison (1970), og for perioden 1910-1975 i Vinski (1978). For industrilandene se f.eks. Kutzets (1955).

TABEL 2: *Nationalprodukt pr. indbygger og dets vækst, 1950-1975, indkomst-opdeling*

Indkomstgruppe	Befolkning (millioner)	Nationalprodukt pr. indbygger	
		(1974 US \$)	(gns. årlig vækst % pr. år) 1950-1975
	1975	1975	
Lavindkomst	1146	< 265	1,1
Mellemindkomst	1118	266-520	3,7
excl. Kina	298		2,4
Højere mellemindkomst	370	521-1075	3,4
Højindkomst	100	> 1076	5,2
Udviklingslande i alt	2732		3,4
excl. Kina			3,0

KILDER: Som tabel 1.

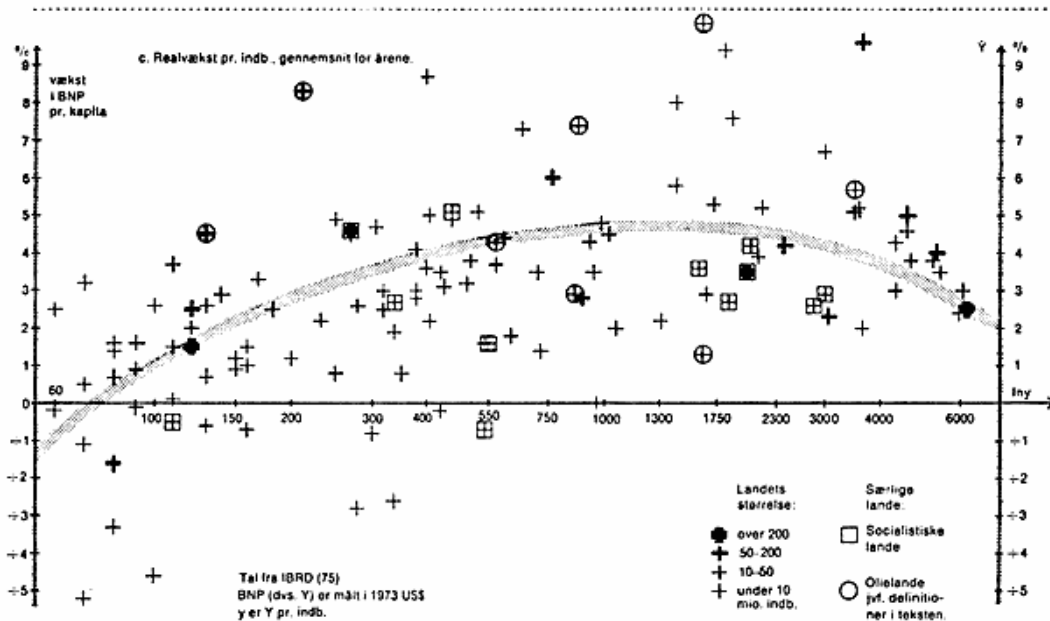
5. En anden måde, hvorpå denne forskel i økonomisk vækst kan anskues, fremgår af Tabel 2.

For så vidt er det ikke mærkeligt, at de udviklingslande, som i dag har den højeste gennemsnitsindkomst også er dem, der i den betragtede periode har haft den hastigste vækst, som en sådan sammenhæng på langt sigt er tautologisk. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at anskue vækstprocessen under en tredje synsvinkel, som indeholder tilløb til en forklaring.

Denne fremgår af Figur 1.³ Det ses heraf, at der er en klar tendens til, at vækstraten indtil en bestemt gennemsnitsindkomst, her omkring \$ 1000 om året, er stigende, hvorefter den igen begynder at falde. Dog er det naturligvis ikke muligt med sikkerhed at konkludere, at lavindkomstlandene vil følge i mellem- og højindkomstlandenes fodspor og derfor begynde at vokse hastigere, ligeså lidt som man kan slutte, at disse sidste vil følge i de udviklede landes fodspor og derfor begynde at vokse langsommere. Figuren er et tværnsnitbillede, som blot viser, at man ikke nødvendigvis behøver at konkludere af vækstrater, som dem der er vist i Tabel 2, at de fattige lande vil fortsætte med at sakke længere og længere bagud. Det kan være et spørgsmål om, at disse lande først må have opbygget f.eks. en vis infrastruktur og en vis administrativ teknik, inden den hastige vækstproces for alvor kan tage sin begyndelse.

7. Men hvad enten det forholder sig på den ene eller anden måde, er det naturligvis rigtigt, at indkomstgabet mellem i hvert fald de fattigste regioner i den

3. Figuren er lånt fra Paldam (1977).

FIGUR 1. Vækstdiagram for udviklingen 1965-73.

tredje verden på den ene side og de udviklede lande på den anden har været voksende i løbet af de sidste 25 år. Dette ses i Tabel 3. Som det fremgår, er i relativ målestok regioner som Sydasiens, Afrika og Latinamerika sakter yderligere bagud, mens de øvrige regioner har vundet lidt terræn. I absolut målestok er forskellen blevet større for alle regioner. Det sidste er naturligvis resultatet af de meget store forskelle ved periodens begyndelse (5 % af \$ 2000 er mere end 10 % af \$ 100). F.eks. vil det med hidtidige vækstrater vare 2900 år, inden Kina har samme gennemsnitsindkomst som OECD landene, mens det i den anden ende af spektret vil vare 22 år for Singapore. For det overvejende flertal af udviklingslande er et mål som lukning af indkomstgabet inden år 2000 formentlig helt uden mening.

8. *Økonomisk udligning* er en anden side af udviklingsprocessen. Ulempen ved at måle den økonomiske udvikling alene ved hjælp af væksten i nationalindkomsten er naturligvis, at man derved tillægger enhver ekstra krone den samme vægt, hvad enten den tilfalder en rig eller en fattig. Oversigten må derfor i det omfang, det er muligt, suppleres med sådanne indikatorer som beskæftigelse, indkomstfordeling og andre sociale forhold.

9. For så vidt angår beskæftigelsen, findes kun tal for et forholdsvist lille antal lande, og de beskriver kun den åbne arbejdsløshed. Omfanget af underbeskæftigelse, d.v.s. beskæftigelse i uformelle sektorer ofte med meget lav produktivitet og i færre timer end et normalt arbejdsår, er nærmest helt ukendt. Tabel 4 viser

TABEL 3: *Relative og absolutte indkomstgab, 1950-1975, regional opdeling*

Region	Relativt gab ^(a) (procent)		Absolutt gab ^(b) (1974 US \$)	
	1950	1975	1950	1975
Sydasiens	3,6	2,5	2293	5106
Afrika	7,1	5,9	2208	4930
Østasien	5,5	6,5	2248	4897
Kina	4,8	6,1	2265	4918
Latinamerika	20,8	18,0	1883	4294
Mellemøsten	19,3	31,7	1918	3578
Udviklingslande				
Ialt	6,7	7,2	2218	4863
excl. Kina	7,9	7,6	2191	4837

NOTER: (a) Nationalindkomst pr. indbygger i regionen som procent af nationalindkomst pr. indbygger i OECD landene. (b) Nationalindkomst pr. indbygger i OECD landene minus nationalindkomst pr. indbygger i regionen.

KILDER: Som tabel 1.

stort set, hvad man ved, og selv disse tal må tages med et betydeligt forbehold. Men de synes at antyde, at beskæftigelsessituationen ikke i løbet af den sidste snes år er blevet forværret. Hermed være naturligvis ikke sagt, at arbejdsløshedsprocenterne for de enkelte lande er sammenlignelige.

10. Et andet mål for den økonomiske udligning er naturligvis selve indkomstfordelingen; om den findes heller ingen helt pålidelige oplysninger, men se dog Tabel 5. En forsigtig konklusion af disse tal kan være, at indkomstuligheden synes at være voksende på det første lange stræk af udviklingsprocessen; senere begynder fordelingen at blive mere lige. Men der er meget store forskelle mellem lande, og det er åbenbart, at den økonomiske politik tillige med den økonomiske vækst spiller en rolle for fordelingen.

11. Lad os endelig betragte en række sociale indikatorer som ernæring, levealder og uddannelse.

Det er ikke nemt at besvare spørgsmålet om, hvorledes ernæringsstandarden har udviklet sig i løbet af de sidste 25 år. Ingen ved præcis, hvad de fattige i udviklingslandene spiser i dag og da slet ikke, hvad de spiste for 25 år siden. Er det nok at se på kalorier og proteiner, eller må man også inddrage vitaminer og mineraler? Og hvad er den minimale ration? Bortset herfra er naturligvis ernæringen ligesom indkomsten skævt fordelt.

En FAO analyse fra 1975⁴, som bortser fra fordelingen, anslår, at knap en

4. FAO (1975).

TABEL 4. *Åben arbejdsløshed, 1960-1974 (gns. pct.)*

Land	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
<i>Afrika</i>															
Ægypten	4,8	3,2	1,8	-	1,9	-	-	-	3,1	2,7	2,4	1,5	-	-	-
<i>Asien</i>															
Taiwan	-	-	-	-	4,4	3,4	3,1	2,3	1,7	1,9	1,7	1,7	1,5	-	-
Korea	-	-	8,4	8,1	7,7	7,4	7,1	6,2	5,1	4,8	4,5	4,5	4,5	4,0	5,4
Philippinerne	6,3	7,5	8,0	6,3	6,4	8,2	7,2	8,2	7,8	6,7	-	4,8	6,9	4,4	-
<i>Mellemøsten</i>															
Syrien	-	8,5	6,0	10,6	11,4	7,4	5,5	5,3	7,4	4,3	6,4	7,5	4,7	4,5	-
<i>Latinamerika</i>															
Argentina	-	-	-	-	5,7	5,3	5,6	6,4	5,0	4,3	4,8	6,0	6,6	6,1	-
Bolivia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15,9	16,1	16,3	16,4	16,1
Chile	7,4	6,7	5,3	5,1	5,3	5,4	5,4	6,1	6,1	6,2	7,2	5,5	4,8	4,4	9,7
Colombia	-	-	-	7,9	7,1	8,9	10,1	12,2	11,5	9,6	8,2	8,9	6,8	-	10,0
Panama	-	-	-	5,8	7,4	7,6	5,1	6,2	7,0	6,6	7,1	7,6	6,8	6,5	-
Peru	-	-	-	-	-	-	-	-	7,0	7,0	7,0	-	-	7,7	6,5
Trinidad & Tobago	-	-	-	-	-	14,0	14,0	15,0	15,0	13,5	12,5	12,6	-	14,0	-
Uruguay	-	-	-	-	-	-	-	-	8,4	8,7	7,5	7,6	7,7	8,9	-
Venezuela	-	-	-	-	-	-	-	7,7	6,3	6,5	6,3	6,0	-	-	-

Anm.: - ikke oplyst.

KILDE: ILO Yearbook of Labor Statistics, World Bank interne arbejdsrapporter.

TABEL 5: *Tværsnit af indkomstandele og gennemsnitsindkomster*

Gns. indkomst (1971 US \$)	Laveste 40 procent		Laveste 20 procent	
	indkomst- andel %	absolut indkomst (1971 US \$)	indkomst- andel %	absolut indkomst (1971 US \$)
75	22.42	42.04	8.68	32.55
100	20.07	50.16	7.66	38.30
200	15.47	77.34	5.63	56.31
300	13.49	101.15	4.72	70.84
400	12.40	123.97	4.20	84.05
500	11.73	146.65	3.87	96.76
600	11.31	169.59	3.65	109.36
700	11.03	193.00	3.49	122.06
800	10.85	216.98	3.38	134.98
900	10.74	241.59	3.29	148.21
1000	10.68	266.87	3.24	161.79
1500	10.76	403.62	3.14	235.74
3000	15.00	909.14	4.38	519.13

KILDE Ahluwalia og Duloy (1976).

halv milliard mennesker i udviklingslandene er underernærede, mens en nylig undersøgelse fra Verdensbanken⁵, som prøver at tage hensyn til fordelingen, anslår tallet til godt en milliard. Det sidste skøn er formentlig det mest korrekte, men det siger naturligvis intet om, hvordan udviklingen har været. Det gør derimod en analyse af International Food Policy Research Institute⁶, som konkluderer, at det absolutte antal underernærede personer antagelig er stigende, men næppe hastigere end den generelle tilvækst i befolkningen.

Skønt langt fra ideel er den forventede levetid formentlig den bedste enkeltindikator for befolkningens sundhedstilstand. Den fremgår af Tabel 6.

Denne udvikling er utvetydig. Levealderen i udviklingslandene er nu omkring 50 år, det samme som den var i Vesteuropa ved begyndelsen af dette århundrede. Den er naturligvis først og fremmest resultatet af et hastigt fald i spædbørnsdødeligheden. Mest bemærkelsesværdig i denne som i forskellige andre henseender er udviklingen i Kina. Til sammenligning kan nævnes, at levealderen i USA først i 1930'erne nåede op på omkring 60 år. I Danmark nåedes denne alder en halv snes år tidligere.

Det er endelig klart, at befolkningens uddannelsesniveau er blevet forbedret. Fra 1960 til 1975 faldt antallet af analfabeter fra 35 % til 25 % af den voksne

5. Reutlinger og Selowsky, (1976).

6. International Food Policy Research Center (1977).

TABEL 6. *Forventet levetid ved fødsel, 1935-1970, år, regional opdeling*

Region	1935-1939	1950-1955	1965-1970
Sydasiens	30	41	49
Østasiens	30	45	52
Afrika	30	36	43
Latinamerika	40	52	60
Kina	-	48	60
Udviklingslande	32	42	49
Industrilande	56	65	70

KILDE: World Bank, (1974).

befolkning i Latinamerika; i Asien fra 55 % til 47 % og i Afrika fra 80 % til 74 %. Det er vel ikke meget, og hertil kommer, at der kan rejses tvivl om, hvorvidt uddannelsen i øvrigt tager tilstrækkeligt hensyn til lokale behov.

12. Sagt med få ord. Den økonomiske udvikling for den tredje verden som helhed har været betydelig hurtigere i løbet af de sidste 25 år end nogensinde tidligere og vel også, end de fleste havde ventet i 1950ernes begyndelse. Men der har været markante regionale forskelle, og det antal mennesker, måske henved 1 milliard, som lever i fattigdom i en helt absolut forstand, er næppe blevet mindre.

III. Aktuelle problemer

13. Bag kravet om en ny økonomisk verdensorden ligger naturligvis bl.a. en betydelig frustration over udviklingens manglende gennemslagskraft over for denne fjerdedel af verdens befolkning. Dertil kommer en mindre rimelig skuffelse over, at indkomstgabet mellem udviklingslande og industrilande ikke synes at lukke sig.

Den nye økonomiske verdensorden omtales første gang i en FN-resolution fra 1974, og forhandlingerne om dens økonomisk-politiske forudsætninger har siden pågået i forskellige internationale organisationer eller ad hoc grupper med større eller mindre tilknytning til FN-systemet.

Blandt de midler, som især har været diskuteret, er råvareaftaler, fordi prisdannelsen på råvaremarkederne anses at være ugunstig for udviklingslandene, større kapitaloverførsler, fordi udviklingshjælpen er langt mindre end forudset og liberalisering af adgangen til industrilandenenes markeder, fordi protektionismen på visse områder er betydelig og stigende.

14. Udviklingslandenes interesse i *råvareaftaler* er af ældre dato og er begrundet i to forhold: (1) at der skulle være en tendens til, at råvarepriserne på langt sigt er faldende i forhold til industrivarepriserne og (2) at råvarepriserne udviser

meget betydelige svingninger. Formålet med internationale aftaler på dette område skulle derfor være at etablere både højere og mere stabile priser på de råvarer, som udviklingslandene eksporterer.⁷

Det er imidlertid næppe rigtigt, at bytteforholdet mellem industrivarer og råvarer på langt sigt udvikler sig til sidstnævntes ugunst. Faktisk vil man kun kunne påvise en sådan udvikling, hvis man som sit udgangspunkt vælger et år med exceptionelt høje råvarepriser, som tilfældet f.eks. var efter Koreakrigen. Men uanset dette er der naturligvis intet at indvende mod, at udviklingslandene ønsker så høje priser på deres råvarer, som industrilandene vil betale, d.v.s. som markedet kan bære. I så henseende er der imidlertid, når bortses fra olie, kun en meget snæver margin, hvilket bl.a. hænger sammen med, at de fleste råvarer modsat den gængse opfattelse produceres i industrilandene og ikke i udviklingslandene. Dette gælder f.eks. kobber og bauxit. For andre varer såsom jute, sisal, bomuld og gummi er forholdet det, at de relativt nemt kan substitueres med syntetiske produkter. Tilbage bliver formentlig kun de tropiske drikkevarer, og her gælder det vel, at udviklingslandenes markedsposition allerede er udnyttet for kaffe, hvorimod der kan tænkes at være plads til en mere aggressiv prispolitik for te og kakao, bl.a. fordi priserne af plantage måske er klemte af multinationale selskabers mellemkomst.

Det er korrekt, at priserne på de fleste råvarer udviser betydelige svingninger fra år til år, og det er også tænkeligt, at forbrugerne for visse og producenterne for andre af disse råvarer vil kunne have fordel af en stabilisering gennem oprettelse af stødpudelagre. Men for det første er sådanne direkte virkninger formentlig ganske små, og for det andet er det et empirisk uafklaret spørgsmål, for hvilke produkter fordelene tilfalder forbrugerne, og for hvilke den tilfalder producenterne.⁸

En indirekte, men muligvis meget betydelig virkning af stabile råvarepriser kunne være en generelt dæmpende indflydelse på den internationale inflation og derigennem måske en gunstig påvirkning af verdens aktivitetsniveau.⁹ Det er dog vanskeligt at forestille sig en sådan »externalitetsmekanisme« sat i gang gennem en stabilisering af priserne på de råvarer, som forhandlingerne i øjeblikket drejer sig om.

Endelig kan prisstabilisering resultere i en stabilisering også af eksportindtægter. Men dette gælder ikke generelt, hvortil kommer, at andre og simple

---

7. For en mere indgående analyse se Laursen (1978).

8. For en teoretisk udredning af betingelserne, se Turnovsky (1977).

9. Se Kaldor (1976).

metoder sigter direkte mod en sådan provenustabilisering (EF's Stabexordning og Valutafondens kompensatoriske finansieringsordning).

I betragtning af ovenstående og i betragtning af en lang og stort set negativ erfaring med råvareaftaler er den topplacering på dagsordenen, som udviklingslandene specielt i Nord-Syd dialogens første år havde tildelt råvareaftaler, åbenbart uhensigtsmæssig. Spørgsmålet er ikke særlig betydningsfuldt, men mange politiske kræfter er blevet brugt på drøftelser, som der ikke er kommet meget ud af. Og skulle der komme noget ud af dem, f.eks. i form af et bidrag fra industrilandene på måske 3 milliarder dollars til en råvarefond, kan man formentlig gå ud fra, at anden form for udviklingshjælp da vil være så meget mindre.

15. Endnu har også forhandlingerne om *større udviklingsbistand* været resultatløse. De vestlige industrilande har tidligere tilkendegivet deres hensigt at overføre 0.7 % af nationalproduktet til udviklingslandene, men endnu ved udgangen af 1977 udgør disse overførsler kun det halve, hvilket i procent af nationalproduktet ikke er mere end for ti år siden. Kun Holland, Sverige, Norge og Danmark har mere end eller nogenlunde overholdt denne »forpligtelse«, mens lande som U.S.A., Japan og Vesttyskland yder mindre end 0.3 % af deres nationalprodukt i udviklingsbistand. Til sammenligning tjener, at U.S.A. i Marshallhjælpens første år overførte næsten 3 % af dets nationalprodukt til Vesteuropa. Til sammenligning tjener måske også, at de socialistiske lande ikke anerkender nogen forpligtelse til udviklingshjælp. Begrundelsen er den ikke ukendte, men lidt for nemme, at udviklingsproblemet er resultatet af de vestlige landes politiske og økonomiske imperialisme.

Nu er imidlertid den egentlige udviklingsbistand af relativt underordnet og tilmed faldende betydning, i hvert fald for udviklingslandene taget under ét. I 1970 udgjorde nettokapitaloverførslen til udviklingslandene 13 milliarder dollars, hvoraf 34 % var officiel bistand, mens resten hidrørte fra lånoptagelse på det private kapitalmarked. I 1975 var nettooverførslen 46 milliarder dollars, hvoraf kun 29 % var officiel bistand, mens resten var privat kapital. Den samlede stigning fra 13 til 46 milliarder dollars er naturligvis til dels et inflationsfænomen, idet den reale stigning kun var omkring 17 milliarder dollars. Det vil med andre ord sige, at udviklingslandene i de senere år er blevet relativt mere afhængige af det private kapitalmarked, og for enkelte lande, om ikke de største låntagere, har denne udvikling medført et gældsproblem. Dette problem indtog en overgang en fremtrædende plads i de internationale forhandlinger, men bl.a. fordi udviklingslandene selv frygter de langsigtede konsekvenser af et evt. gældsmoratorium for deres fremtidige adgang til privat kapital, er også disse diskussioner foreløbig afsluttet uden resultat.

16. Det mest lovende område for internationale forhandlinger burde være *handelsliberalisering*. Specielt for industrilandene var 1960erne et stærkt bevis på betydningen af fri international handel for den økonomiske vækst. Af flere grunde volder det imidlertid betydelige vanskeligheder både at få fjernet de resterende handelsrestriktioner i de vestlige lande og at få inddraget udviklingslandene i en sådan liberaliseringsproces.

I industrilandene er der tværtimod en klar tendens til forøget protektionisme specielt på områder, hvor udviklingslandene har eller kan forventes at få konkurrencemæssig fordel. Det gælder først og fremmest tekstil- og beklædningsvarer, skotøj, forskellige former for elektronik, skibe og stål og tillige de fleste landbrugsprodukter. Disse restriktioner har hovedsagelig form af kvantitative restriktioner, men dertil kommer forskellige former for variable importafgifter, senest for stål, såkaldte frivillige begrænsninger samt en stærkt forøget anvendelse af udlignings-told. Udover den direkte virkning på udviklingslandenes eksport har denne nyprotektionisme skabt en betydelig usikkerhed.

Den væsentligste forklaring på denne udvikling er formentlig arbejdsløsheden, som i industrilandene i et vist omfang er koncentreret i de regioner og på de typer af arbejdskraft, som producerer ovennævnte og lignende produkter. Dette hænger naturligvis igen sammen med, at importen fra udviklingslandene allerede i vidt omfang har udkonkurreret industrilandenes produktion af disse varer. De vestlige lande står derfor over for ikke blot det generelle arbejdsløshedsproblem, men tillige det mere strukturelle problem, som består i, at en række industrier har mistet eller er i færd med at miste deres konkurrencedygtighed over for udviklingslandene. Denne proces er for så vidt helt naturlig. Den internationale arbejdsdeling undergår til stadighed forandringer, og der er derfor hele tiden behov for strukturel tilpasning. Men i en periode med generel og langvarig konjunkturafmatning foregår en sådan tilpasning langt mere trægt end under en højkonjunktur, hvor den ledigblevne arbejdskraft altid vil kunne finde beskæftigelse andre steder.

I øvrigt er der nok til dels tale om en fejl diagnose af strukturproblemerne i industrilandene. Foreløbige undersøgelser for USA tyder på, at de i mindre grad end sædvanligvis antaget hænger sammen med import fra udviklingslandene.¹⁰ Endelig fører begrænsninger af importen fra disse lande selvsagt også til begrænsninger af den eksport, som kan afsættes til dem.

17. Importrestriktionerne i udviklingslandene er af en anden art. Deres formål har ikke været at forhale en strukturel tilpasning, men derimod at fremme indu-

---

10. Se Krueger (1978).

strialiseringen. En uheldig konsekvens af denne politik har imidlertid været, at udviklingslandene ikke har udnyttet mulighederne for indbyrdes specialisering. Tværtimod har de opbygget nogenlunde den samme industrielle struktur. Situationen er derefter den, at udviklingslandenes eksport møder stigende skranker i industrilandene, og muligheden for i stedet at udvide deres indbyrdes samhandel er stærkt begrænset af deres hidtidige beskyttelsespolitik.

18. Forhandlingerne om handelsliberalisering er derfor ikke blot et Nord-Syd spørgsmål, men tillige et Syd-Syd spørgsmål. Imidlertid har de fleste udviklingslande været meget tilbageholdende med overhovedet at engagere sig i disse forhandlinger, som derfor mestendels har drejet sig om produkter, hvori de ikke har nogen større interesse. Det er ganske vist rigtigt, at den liberalisering, som måtte blive resultatet af Tokyo-runden, automatisk tilfalder også udviklingslandene, idet de ikke er omfattet af noget reciprocitetsprincip. Men det er åbenbart nu, at dette resultat bliver såre beskedent og stort set uden virkning for udviklingslandene. Hertil kommer, at de særlige præferencer, som gælder for visse af udviklingslandenes produkter, fortsat er underkastet så mange begrænsninger, at de er uden større betydning.¹¹ Denne lave prioritering af handelsspørgsmålet er formentlig den største fejl i dialogen mellem industri- og udviklingslande.

19. For at prøve at genoplive *Nord-Syd dialogen* er der for et års tid siden nedsat en kommission med Willy Brandt som formand og bestående af 6 repræsentanter for industrilandene og 7 for udviklingslandene. Kommissionsmedlemmer er bl.a. Edward Heath, Olof Palme, Rodrigo Botero (Colombias tidligere finansminister) og Katherine Graham (Washington Post). Endnu er kun lidt sivet ud om kommissionens arbejde. Brandt har imidlertid for nylig udtalt, at man arbejder seriøst med den model, at industrilandene foruden den humanitære og politiske interesse også skulle have en snæver økonomisk interesse i at stimulere udviklingslandenes vækst gennem forhøjet bistand. Argumentet skulle først og fremmest være, at en generel ekspansion i industrilandene kun er mulig ved stærkt voksende eksport til udviklingslandene, og forudsætningen herfor er stigende indkomster i disse lande med deraf følgende større efterspørgsel.

Opskriften minder til forveksling om den gamle kur mod de kapitalistiske samfunds tilbagevendende kriser: krig. Den bagvedliggende diagnose er den samme, nemlig at forbrugs- og investeringsmulighederne i industrilandene er ved at være udtømte, og den er fortsat forkert. Det er derfor næppe tænkeligt, at denne tankegang skulle kunne tjene som et egnet grundlag for fornyede Nord-Syd drøftelser. Det er i denne forbindelse bemærkelsesværdigt, at reaktionen i udvik-

---

11. Se Baldwin og Murray (1977).

lingslandene på denne hypotese har været en betydelig skepsis. På den anden side vil det naturligvis ikke være første gang i historien, at man når frem til ønskelige økonomisk-politiske foranstaltninger på et analytisk grundlag, som strengt taget er urigtigt. De humanitære argumenter for en væsentlig forøgelse af udviklingsbistanden, specielt til de fattigste lande på det sydasiatiske subkontinent og i Afrika syd for Sahara, er uændret stærke.

IV. Perspektiver

20. Eftersom så meget afhænger af den økonomiske politik, både den der føres i industrilandene og den, der føres i udviklingslandene, er det naturligvis svært at have nogen klar mening om den økonomiske udvikling i fremtiden. Det skorter ikke på globale prognosemodeller, hvoraf den mest kendte fra de seneste år måske er den, som Leontief og andre har lavet for FN.¹² Også Verdensbanken har forsøgt sig.¹³

Sidstnævnte går frem til 1985, og dens metode er fremskrivning af historiske tendenser under skyldigt hensyn til præsumptivt realistiske antagelser om økonomisk politik herunder fremtidens oliepriser. Jeg skal i øvrigt ikke gå i dybden med en diskussion af metoden, men blot sige, at den bl.a. er resultatet af modeller for mange enkeltlande og mange enkeltprodukter.

21. Et samlet billede af prognoserne for bruttonationalproduktet sammenholdt med den seneste udvikling ses i Tabel 7. I det store og hele passer disse prognoser ganske godt med Paldams hypotese,¹⁴ at vækstraten stiger med indkomsten, indtil denne når en vis højde, hvorefter den igen begynder at falde.

22. For lavindkomstgruppen er Indien dominerende, og de senere års forbedringer i dets økonomiske politik ses som den væsentligste grund til de forbedrede udsigter for gruppen som helhed. Andre lande herunder Bangladesh forventes ikke at komme ud af »fattigdommens onde cirkel«. For en række lande gælder fortsat, at høstudbyttet, bestemt bl.a. af naturens gunst eller ugunst, er en afgørende faktor, mens for andre en stigende udenrigshandel anses at kunne blive vækstens lokomotiv.

23. I mellemindkomstgrupperne er det stærkt ekspansive tendenser i lande som Elfenbenskysten, Philippinerne og Thailand, der slår igennem. Gruppen som helhed har udvist en ganske bemærkelsesværdig tilpasning til olieprisstigningen og recessionen i den vestlige verden bl.a. gennem betydelig lånoptagning på det

---

12. Wassily Leontief et al. (1977).

13. World Bank (1978) og Helen Hughes, Donald Keasing, Karsten Laursen, Göran Ohlin og John Shilling (1977).

14. Se tekst under Tabel 2.

TABEL 7. *Vækst i nationalprodukt, 1968-1985, pct. pr. år, indkomstopdeling*

Indkomstgruppe ^(a)	1968-1973	1973-1976	1978-1985
Lavindkomst	3,6	3,3	4,3
Mellemindkomst ^(b)	5,3	5,0	6,4
Højere mellemindkomst	7,7	6,0	7,2
Højindkomst	6,2	3,8	5,8

NOTER: (a) Se Tabel 3. (b) Excl. Kina

KILDE: Helen Hughes et al. (1977).

private kapitalmarked. Adskillige lande i denne gruppe har haft en kraftigt voksende industrieksport og er ikke umiddelbart truet af den nye protektionisme i industrilandene.

24. Landene i den højere mellemindkomstgruppe har i højere grad end landene i de to forrige grupper været ramt af den internationale lavkonjunktur. Imidlertid har specielt de sydøstasiatiske lande genvundet deres kraftige momentum i industrieksporten, og det er specielt for disse, at udsigterne til fortsat adgang til de vestlige landes markeder er blevet usikre i de seneste år. De latinamerikanske lande i denne kategori har bl.a. høstet fordel af de høje kaffepriser.

25. Højindkomstgruppen er for heterogen til en samlet vurdering. Den består af lande som Argentina, Jugoslavien, Libanon, Hong Kong og Singapore.

26. Men som sagt ovenfor må disse prognoser tages med betydeligt forbehold. Det er tænkeligt, at de i for høj grad er påvirket af udviklingslandenes evne til at tilpasse sig olieprisstigninger og international recession (de ikke olieproducerende udviklingslande havde i 1974 og 1975 vækstrater på 6.5 og 3.8 sammenlignet med -0.1 og -1.1 for OECD-området) og i for ringe grad af de seneste års beskyttelsespolitik i industrilandene.

Litteratur

- AHLUWALIA, MONTEK og DULLOY, JOHN. 1976. Internt arbejdsrapport.
- BALDWIN, ROBERT E. og MURRAY, E. 1976. MFN Tariff Reductions and Developing Country Trade Benefits under the GSP. *Economic Journal*, vol. 87.
- FAO, 1975. *The State of Food and Agriculture*, Rom.
- HUGHES, HELEN, KEESING, DONALD, LAURSEN, KARSTEN, OHLIN, GÖRAN og SHILLING, JOHN. (1977). *Prospects for Developing Countries, 1978-85*. World Bank, Washington D.C.

TABEL 7. *Vækst i nationalprodukt, 1968-1985, pct. pr. år, indkomstopdeling*

Indkomstgruppe ^(a)	1968-1973	1973-1976	1978-1985
Lavindkomst	3,6	3,3	4,3
Mellemindkomst ^(b)	5,3	5,0	6,4
Højere mellemindkomst	7,7	6,0	7,2
Højindkomst	6,2	3,8	5,8

NOTER: (a) Se Tabel 3. (b) Excl. Kina

KILDE: Helen Hughes et al. (1977).

private kapitalmarked. Adskillige lande i denne gruppe har haft en kraftigt voksende industrieksport og er ikke umiddelbart truet af den nye protektionisme i industrilandene.

24. Landene i den højere mellemindkomstgruppe har i højere grad end landene i de to forrige grupper været ramt af den internationale lavkonjunktur. Imidlertid har specielt de sydøstasiatiske lande genvundet deres kraftige momentum i industrieksporten, og det er specielt for disse, at udsigterne til fortsat adgang til de vestlige landes markeder er blevet usikre i de seneste år. De latinamerikanske lande i denne kategori har bl.a. høstet fordel af de høje kaffepriser.

25. Højindkomstgruppen er for heterogen til en samlet vurdering. Den består af lande som Argentina, Jugoslavien, Libanon, Hong Kong og Singapore.

26. Men som sagt ovenfor må disse prognoser tages med betydeligt forbehold. Det er tænkeligt, at de i for høj grad er påvirket af udviklingslandenes evne til at tilpasse sig olieprisstigninger og international recession (de ikke olieproducerende udviklingslande havde i 1974 og 1975 vækstrater på 6.5 og 3.8 sammenlignet med -0.1 og -1.1 for OECD-området) og i for ringe grad af de seneste års beskyttelsespolitik i industrilandene.

Litteratur

AHLUWALIA, MONTEK og DULLOY, JOHN. 1976. Internt arbejdsrapport.

BALDWIN, ROBERT E. og MURRAY, E. 1976. MFN Tariff Reductions and Developing Country Trade Benefits under the GSP. *Economic Journal*, vol. 87.

FAO, 1975. *The State of Food and Agriculture*, Rom.

HUGHES, HELEN, KEESING, DONALD, LAURSEN, KARSTEN, OHLIN, GÖRAN og SHILLING, JOHN. (1977). *Prospects for Developing Countries, 1978-85*. World Bank, Washington D.C.

- INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH CENTER. 1977. *Recent and Prospective Developments in Food Consumption: Some Policy Issues*. Washington D.C.
- KALDOR, N. 1976. Inflation and Recession in the World Economy. *Economic Journal*, vol. 86.
- KRUEGER, ANNE O. 1978. Impact of LDC Exports on Employment in American Industry. Stenc.
- KUTZNETS, SIMON, 1955. Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review*, vol. 45, No. 1.
- LAURSEN, KARSTEN. 1978. The Integrated Programme for Commodities. *World Development*, vol. 6.
- LEONTIEF, WASSILY et al. 1977. *The Future of the World Economy*. New York.
- MADDISON, ANGUS. 1970. *Economic Progress and Policy in Developing Countries*. New York.
- MORAWETZ, DAVID. 1977. *Twenty-five Years of Economic Development, 1950-1975*. The World Bank.
- PALDAM, MARTIN. 1977. Bliver verdens indkomstfordeling skævere? *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 2/1977.
- REUTLINGER, SHOMO OG SELOWSKY, MARCELO. 1976. *Malnutrition and Poverty: Magnitude and Policy Options*. Baltimore.
- TURNOVSKY, STEPHEN J. 1977. The Distribution of Welfare Gains from Price Stabilization: a Survey of some Theoretical Issues. Stenc.
- VINSKI, IVO. 1978. *Kretanje Drustvenog Proizvoda Svijeta Od 1910 Do 1975 Godine*. Zagreb.
- WORLD BANK. 1974. *Population Policies and Economic Development*. Washington D.C.
- WORLD BANK. 1976. *World Tables*. Washington D.C.
- WORLD BANK. 1977. *Atlas*. Washington D.C.
- WORLD BANK. 1978. *World Development Report, 1978*. Washington D.C.